

**Історична біографіка в сучасному українському суспільстві:
проблематика, інформаційний простір, бібліотеки, читачі**
XVI Біографічні читання
(8 жовтня 2020 р.)

**Historical biography in modern Ukrainian society:
issues, information space, libraries, readers**
XVI Biographical Readings
(October 8, 2020)

8 жовтня 2020 року як один із заходів Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації» відбулися XVI Біографічні читання «Історична біографіка в сучасному українському суспільстві: проблематика, інформаційний простір, бібліотеки, читачі», які організував Інститут біографічних досліджень (ІБД) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) он-лайн із застосуванням інтернет-платформи *Zoom*. У програмі читань були доповіді та повідомлення науковців, бібліотечних і музейних працівників — співробітників НБУВ, Національної історичної бібліотеки України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Інституту історії України НАН України, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України (Дніпро), Бережанського краєзнавчого музею, Ніжинського краєзнавчого музею ім. І. Спаського, а також викладачів закладів вищої освіти — Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та ін.

Модератор Біографічних читань **Лариса Іванівна Буряк**, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, відкрила засідання коротким вітальним словом, у якому, зокрема, окреслила коло питань, представлених для обговорення на XVI Біографічних читаннях, наголосила важливість наукового діалогу, надто в нинішній непростій життєвій ситуації. Обмежений час дав можливість виступити 14 учасникам, кожен із яких розкрився як глибокий дослідник біографіч-

ного простору вітчизняного гуманітарного середовища; ще 7 учасників долучилися до засідання як слухачі.

Сергій Іванович Посохов, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в доповіді *«У пошуку „знакових фігур” місцевої історії (компаративний аналіз путівників по місту Харкову)»* репрезентував результати роботи, заснованої на аналізі 24 путівників по місту Харкову з кінця XIX ст. і до сьогодення з метою виокремлення найбільш видатних осіб місцевої історії. Для дослідження було створено базу даних, у якій фіксувалися імена зі сторінок путівників, соціальна чи професійна приналежність (у полі «особи») й оцінки, які супроводжували певне ім'я, та залежно від їх характеру зазначався коефіцієнт (у полі «згадки»). Якщо ім'я згадувалося без оцінок, присвоювався коефіцієнт 1 (1 бал), поєднання з такими епітетами, як «відомий», «визначний», — коефіцієнт 2 (2 бали), більш-менш докладну характеристику діяльності, передовсім з погляду впливу на розвиток міста, оцінювали в 3 бали — коефіцієнт 3. У підсумку це дало змогу створити певну ієрархічну систему імен і виокремити «ТОП-осіб», а також побачити систему імен у динаміці, коли окремі особи в певні періоди «випадали» з кола лідерів, а інші потрапляли до цього списку. Крім того, були зафіксовані зміни в збільшенні чи зменшенні уваги до певної категорії осіб (за соціальною та професійною характеристиками). У результаті аналізу визначено перелік історичних осіб, які насамперед формують «обличчя Харкова». П'ятірка лідерів має такий вигляд (за абеткою): О. М. Бекетов, В. Н. Каразін, Г. Ф. Квітка-Основ'яненко, Г. С. Сковорода, Т. Г. Шевченко. Зазначені особи презентують Харків здебільшого як місто науки, освіти, культури та засвідчують його приналежність до України.

Лариса Дмитрівна Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України (ДНПБ) та головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики ДНПБ, презентувала *«Електронний ресурс „Видатні педагоги України та світу” крізь призму жіночої біографіки»*. Доповідачка акцентувала на тому, що в різні часи велику роль у розвитку освіти відігравали жінки — виховательки, учительки, учені, викладачки; за роки незалежності України історики освіти на основі раніше заборонених і недоступних джерел повернули з небуття імена педагогів, які за радянської доби перебували поза історико-педагогічним нарративом, або очистили біографії відомих постатей від шаблонів і фальсифікацій. Вагомим внес-

ком у розвиток педагогічної біографіки став розроблений фахівцями ДНПБ електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу». Л. Д. Березівська представила відомих українських педагогинь минулого, чій персоналії містить електронний ресурс, — Х. Д. Алчевську, Т. Ф. Бугайко, М. М. Грінченко, Л. Д. Дєполович, Олену Пчілку, С. Ф. Русову, Т. І. Цвєлих, М. Монтессорі, які жили та працювали в різних суспільно-політичних, соціально-економічних, культурологічних умовах, однак їх об'єднує те, що їхні ідеї, які заклали цеглини гуманістичної педагогіки, не втрачають актуальності й нині. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» як ефективна форма інтеграції та поширення жіночої педагогічної біографіки презентує науковій спільноті біографію діячки; бібліографію її праць і матеріалів про неї; окремі повнотекстові твори; додаткові матеріали, зокрема фотогалерею.

У виступі **Олександра Євгеновича Музичка**, кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, *«Рецепція історико-духовних особливостей розвитку української культури в творчому доробку представника української діаспори в Іспанії Дмитра Бучинського (1913–1963)»* було висвітлено життєвий шлях та внесок в українську культурологію представника третьої (післявоєнної) хвилі української еміграції в Іспанії Дмитра Григоровича Бучинського. Зокрема, доповідач зазначив: Д. Г. Бучинський належав до націоналістичної, християнсько-консервативної течії української думки та громадського життя, яка домінувала в українській еміграції в другій половині ХХ ст.; на його творчість справив вплив Д. І. Донцов, але не виключений і зворотній вплив. Д. Г. Бучинський намагався поєднати християнський світогляд із завданнями плекання мілітарного, героїчного, рішучого українця, який, в обороні своїх інтересів, може вдатися й до дій, несумісних із релігійною мораллю. Допповідач зазначив великий внесок ученого в ознайомлення іспанців і іспаномовних читачів із творчістю Т. Г. Шевченка та інших українських письменників і зробив висновок, що актуальним і донині є заклик Д. Г. Бучинського не копіювати сліпо західноєвропейську культуру, а дивитися передусім вглиб себе, у собі шукати духовні ресурси для боротьби за гідне місце для української нації на культурній мапі світу.

У доповіді *«Одне загублене ім'я з історії одеської медієвістики: Віктор Соломонович Рейжевський (1907–1937)»* **Павла Андрійовича Майбороди**, старшого викладача кафедри філософії Національного університету «Одеська морська академія», йшлося про трагічну долю В. С. Рейжевського. Він походив з єврейської родини лікаря, яка мала досить великі статки до революції, здобув хорошу домашню ос-

віту, навчався в Одеському ІНО, Ленінградському та Московському університетах. Під час навчання в Ленінграді (нині Санкт-Петербург) його було арештовано за участь у «нелегальному» гуртку. З того часу життя В. С. Рейжевського супроводжували репресії. 1936 р. його востаннє арештовують в Одесі та переправляють у Москву, де розстрілюють у травні 1937 р. Через постійні переслідування В. С. Рейжевський не зміг розкрити свої здібності, опублікувати основні наукові праці, створити наукову школу й передати свої знання медієвіста наступним поколінням учених.

Доктор історичних наук, завідувачка кафедри публічного управління, права та соціогуманітарних дисциплін Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій **Світлана Григорівна Іваницька** і кандидат історичних наук, член Чернігівського осередку Національної спілки краєзнавців України **Тамара Павлівна Демченко** в доповіді «*Справа СБУ в історико-біографічному вимірі (до 90-річчя харківського процесу)*» намагалися у світлі сучасних історіографічних візій з'ясувати специфіку монтування процесу Спілки визволення України (1929–1930); показати роль і місце постаті академіка Сергія Єфремова в цій справі; узагальнити відомості щодо інших діячів, які опинилися на лаві підсудних або були притягнуті до відповідальності під час процесу СБУ. Джерелами студії стали документальні збірники, щоденники С. Єфремова та В. Дурдуківського, мемуари, епістолярій, архівна справа-формуляр С. Єфремова в Галузевому архіві СБУ. Подавши статистичні дані щодо персонального складу головних учасників процесу та змалювавши особливості долі окремих осіб, С. Г. Іваницька і Т. П. Демченко окреслили такі перспективи дослідження: заглиблення в особові справи-формуляри Галузевого архіву СБУ, освоєння фондів регіональних архівів, критичне студіювання стенографічного звіту процесу.

Завідувач сектору науково-дослідної роботи Національної історичної бібліотеки України (НІБУ) **Валентина Павлівна Кисельова** і головний бібліограф науково-методичного відділу НІБУ **Ольга Володимирівна Покропивна** виступили з повідомленням «*Дослідження краєзнавчих біобібліографічних ресурсів регіональних бібліотек: актуальність та завдання в контексті розвитку української біографіки*». Доповідачки зазначили, що аналіз сучасних публікацій про здобутки та проблеми історико-краєзнавчої бібліографічної діяльності засвідчує посилення уваги науковців до біографічних аспектів місцевої історії; розкрили мету дослідження краєзнавчої біографіки і його основні завдання, серед яких: вивчення джерельної бази — публікацій про сучасний стан бібліографічного забезпечення краєзнавчої біографіки, виявлення й упорядкування даних про біб-

ліографічні видання обласних універсальних наукових бібліотек України 2016–2019 рр., присвячені відомим особистостям краю, кількісний та якісний аналіз виявленого масиву посібників зі встановленням особливостей розвитку сучасної краєзнавчої біобібліографії, надання рекомендацій щодо удосконалення краєзнавчих біобібліографічних ресурсів; висловили впевненість, що узагальнення даних про масив друкованих і електронних бібліографічних джерел краєзнавчого напрямку, які вийшли у світ в останні роки, стане важливим внеском НБУ в спільну справу подальшого розвитку українського бібліографічного репертуару.

Микола Павлович Проців, заступник директора з наукової роботи Бережанського краєзнавчого музею (Тернопільська обл.), у виступі *«Особові фонди Бережанського краєзнавчого музею та приватні колекції як джерела біографічних досліджень: Зіновій Штокалко»* розповів, як на основі особистих документів лікаря й бандуриста Зіновія Штокалка, його батьків і братів (учнівський квиток гімназії, паспорт, свідоцтва про навчання, посвідчення різних установ), афіш, програм концертів, рукописів (зошит Зіновія із записами пісень, збірник поезій отця Павла та брата Івана), кореспонденції (листи, поштівки, конверти), книг з екслібрисами з родинної бібліотеки, видань отця Павла Штокалка та Зіновія, різних предметів, сотень світлин, кількох картин розширено та уточнено життєписи Зіновія Штокалка та членів його родини. Також доповідач повідомив, що за результатами дослідження документів музеєм видано каталог *«Зіновій Штокалко (Бережан) і його родина в Бережанському краєзнавчому музеї та приватних колекціях»*, у якому вміщено 358 описів оригінальних документів і предметів за період 1891–2020 рр., і зробив висновок, що приватні колекції є важливим джерелом для вивчення життєписів особистостей, а колекціонери — партнерами краєзнавців і науковців.

Доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ **Галина Андріївна Александрова** розкрила *«Особливості творення сучасного художнього біографічного тексту (на прикладі роману С. Процюка „Маски опадають повільно“)*». Проаналізувавши вказаний роман-психобіографію, у якому особливу увагу звернено на психічні чинники життя і творчості Володимира Винниченка, вчена зазначила: у тексті дотримана життєва хронологія (С. Процюк перетворює певні епізоди з життя В. Винниченка на фабульні складники твору), але переважає не точне відтворення подій, а художній образ з його суперечностями у виборі життєвих пріоритетів та в стосунках з близькими (автор осмислює психосвіт В. Винниченка, представивши його життя як пристрасні, мученицькі й болючі пошуки власної сутності у твор-

чості, громадській діяльності, любовних історіях); оповідач у творі має водночас риси психолога, історика, літературознавця і читача, сполучає минуле (спостерігає життя письменника в контексті його доби) і теперішнє (оцінює життєдіяльність діяча з позицій сьогодення); автор не обмежується створенням психоаналітичного полотна особистості Володимира Винниченка, а показує, як кожен митець мусять приміряти різноманітні маски в пошуках себе самого та буттєвих істин. Доповідачка зробила висновок про те, що спроба осмислити постать письменника в психоаналітичному ключі є новаторською для української літератури.

У виступі «*Нові герої біографічної книги для дітей в Україні (2014–2020 рр.)*» **Наталія Петрівна Марченко**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, порушила питання зміни «героя» та наративів, які формують у читача-дитини його образ після переломних для самоусвідомлення та самоідентифікації українського суспільства події 2014 р. Доповідачка акцентувала: традиційне звернення до історичних постатей національного пантеону та персоналій — «взірців для наслідування» поступово відходить у минуле; сучасні діти мають змогу читати біографії значно ширшого кола героїв, зокрема й тих, хто не став знаменитим, чи навіть антигероїв; звичними в дитячому біографічному читанні стають раніше відсутні в ньому оповіді про сучасних кумирів молоді, визначних академічних учених, діячів церкви, представників українства, які зреалізували себе за межами країни; відчутно зросла кількість персоналій-жінок, котра охоплює нині як звичні категорії історичних діячок і мисткинь, так і діячок науки, політики, спорту, бізнесу та громадського життя; вітчизняні біографічні серії, добір персонажів у яких спрямований на максимальну «впізнаваність» постаті сучасним читачем, її «присутність» у медійному просторі, позначені чіткою орієнтацією на західноєвропейські зразки біографічної прози та відповідні моделі поширення біографічного читання. Підсумовуючи, Н. П. Марченко зазначила, що, на відміну від пострадянського дискурсу, нині особа НЕ позиціонується винятково виразником типового «канонізованого» життєвого досвіду, соціальної чи іншої групи, а є Особистістю з унікальним, неповторним, мотивуючим життєвим досвідом; її життєвий сценарій — НЕ зразок, а модель можливої поведінки в межах ситуацій, із якими дитина може зіткнутися в житті.

У доповіді «*Спогади-інтерв'ю: до історії жанру*» кандидат історичних наук, завідувач відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ **Надія Іванівна Любовець** зазначила, що в контексті розвитку нових напрямів в історичній науці на особливу увагу нині заслуговують

усноісторичні свідчення в мемуарному жанрі спогаду-інтерв'ю, який дає змогу зафіксувати оповіді учасників та очевидців певних подій. Доповідачка детально зупинилася на етапах еволюції спогаду-інтерв'ю: 1920-ті рр. — створення джерельної бази історичних досліджень, яке було продиктовано необхідністю легалізації історії радянської держави; поновлення традиції запису спогадів-інтерв'ю після Другої світової війни з метою висвітлення героїчної боротьби проти фашистської навали, згодом — досягнень радянського режиму; 1970–1980-ті рр. — набуття популярності історичного інтерв'ю у форматі магнітофонних записів; 1990-ті рр. — період упровадження жанру в історичні дослідження, що відбувалося на тлі інституалізації усної історії як окремого наукового напрямку. На цьому етапі науковцями була розроблена методика інтерв'ювання, транскрибування, аналізу та різних способів репрезентації інтерв'ю. Завданнями усноісторичних практик стали: створення джерельної бази історичних досліджень з новітньої історії України, дослідження колективних травматичних спогадів як способу їх детравматизації та реінтеграції суспільства на основі спільних цінностей, культурної різноманітності та прийняття Іншого.

У виступі «*Український закордонний паспорт громадянина Української Народної Республіки в житті української жінки періоду Української революції (1917–1921 рр.)*» Катерина Вікторівна Петриченко, молодший науковий співробітник відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ, зазначила, що про жіноцтво періоду Української революції ми дізнаємось, зокрема, завдяки існуванню документів того періоду, серед яких — закордонний паспорт громадянина УНР, що засвідчував особу й громадянство, а в деяких випадках службове становище особи, яка виїздила за кордон. Доповідачка повідомила, що джерельною базою вивчення питання були українські закордонні паспорти УНР, які зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України та Центральному державному історичному архіві України в м. Львові; висвітлила питання про використання паспорта української жінки в період 1917–1921 рр.; на основі джерел розглянула інформаційний ресурс документа, навівши приклади паспортів жінок — учасниць подій Української революції; зробила висновки про роль закордонного паспорта громадянина УНР у житті української жінки та про значення цього документа як одного з вагомих джерел до вивчення біографій жінок, яким він належав.

Лариса Іванівна Буряк, доктор історичних наук професор, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, у доповіді «*Емоції на тлі еміграційного повсякдення (штрихи до біографічного світу Мілени Рудницької)*» акцентувала

увагу на важливій проблемі сучасних біографічних досліджень — на пошуку нових моделей біографічних реконструкцій, здатних розширити, поглибити, урізноманітнити знання та уявлення про життя людини, зробити їх цікавими для читацької аудиторії. Зокрема, апелюючи до теорії німецького історика Яна Плампера, який обґрунтовує важливість емоцій при дослідженні історичних процесів, Л. І. Буряк запропонувала залучити категорію «емоції» у контекст біографічних досліджень і розглянути в якості експериментального досвіду біографічний світ званої політичної діячки Мілени Рудницької (1892–1976). На підставі автобіографії М. Рудницької та її листування із сином, відомим істориком Іваном Лисяком-Рудницьким, Л. І. Буряк проаналізувала емоції цієї харизматичної жінки, які виникали з приводу «Дому» як одного з ключових концептів її біографічного світу: спектр емоцій — смуток, туга, розчарування, відчай, ностальгія — репрезентують «іншу» М. Рудницьку в атмосфері еміграційного повсякдення, не міфологізовану, а реальну; водночас «Дім», своєрідне alter-ego М. Рудницької, постає означуванням її культурної самоідентифікації як жінки європейської ментальності з відповідною системою усталених естетичних пріоритетів, уподобань та вишуканого смаку.

Доповіддю Л. І. Буряк завершилася онлайн-зустріч науковців — XVI Біографічні читання, організовані Інститутом біографічних досліджень НБУВ. Підбиваючи підсумки, Лариса Іванівна подякувала учасникам за плідне, цікаве, насичене спілкування та висловила думку, що вітчизняне наукове співтовариство перебуває на шляху розуміння біографії як феномену, який набуває нині особливої загостреності з огляду на зміни світу, а отже, на шляху нових біографічних моделей, методів, конструкцій.

Загалом до виступу на XVI Біографічних читаннях було підготовлено 54 доповіді та повідомлення. Подаємо короткий виклад окремих із них.

У доповіді **Володимира Івановича Попика**, доктора історичних наук професора, члена-кореспондента НАН України, директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, *«Світоглядні орієнтири сучасної біографіки»*, зокрема, акцентовано, що розвиток біографіки, яка є важливою частиною вітчизняного гуманітарного знання, гуманітарної культури, суспільного життя, визначається її світоглядними орієнтирами. Їх формування традиційно відбувається на перетині соціальних інтересів та моральних приписів, ментальних уявлень про добро і зло, служіння суспільним ідеалам, цінність людського життя, творчі можливості людського генія тощо. Принциповим світоглядним орієнтиром української біографіки, що утвердився в умовах здобуття Україною незалежності, стало визнання цілісності й багатогранності вітчизняного історичного і культурного процесу з усіма проявами

його етнічного, мовного й культурного, конфесійного розмаїття, крайових відмінностей і бурхливих політичних протистоянь. Долаючи стереотипи, які залишилися від тоталітарного минулого, українська біографіка відновила, як свої основні засади, народознавчі, демократичні принципи, дала відсіч спробам насадження псевдоелітарних тенденцій. Важливим результатом освоєння українською біографікою європейських гуманістичних цінностей є визнання не лише за відомими представниками різних сфер суспільного життя «права на біографію», акцентування уваги на цінності людського досвіду кожного учасника і свідка подій вітчизняного минулого, потреба пошанування та збереження пам'яті про них не тільки на загальнонаціональному, а й на місцевому, локальному рівні, у родинному колі, серед нащадків.

У доповіді *«Регіональні аспекти історико-біографічних знань у сучасній Україні»* доктор історичних наук професор, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ **Сергій Миколайович Міщук** зазначив, що в соціокультурному сьогоденні України регіональна біографіка сприймається як його природна й органічна складова частина; що провідна роль в опрацюванні, інтеграції та поширенні історико-біографічних знань належить бібліотекам України усіх рівнів, які є важливою ланкою інформаційно-комунікаційної структури в регіонах; що нині вони нагромадили значний досвід створення інформаційного продукту — баз бібліографічної та біобібліографічної інформації, цифрових колекцій, тематичних картотек; що важливе практичне значення для науково-просвітницької та навчально-наукової роботи в регіонах України має збирання і популяризація бібліотечними працівниками інформації про діячів науки, освіти і культури, а також висвітлення місцевої історії та краєзнавчих студій; що в справі поширення історико-біографічних знань регіональні бібліотеки потребують освоєння і втілення в практику передового світового досвіду комунікації з різною читацькою аудиторією, розбудови партнерської співпраці з архівами, музеями, закладами освіти, науково-дослідними установами тощо.

Валерій В'ячеславович Томозов, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, завідувач сектору генеалогічних та геральдичних досліджень Інституту історії України НАН України, розглянув *«Джерела персональної інформації радянської доби в біографічному дослідженні»*, серед яких найбільш достовірними є писемні документи офіційного походження, тобто утворені в результаті роботи радянських державних органів. Доповідач об'єднав документи в чотири джерельні комплекси, які містять найважливішу персональну інфор-

мацію: 1) акти громадянського стану, тобто записи про народження, одруження та смерть; 2) господарські книги сільських рад, в яких фіксуються: повне ім'я селянина й усіх його домочадців, дата народження, національність, рівень освіти, місце навчання та служби, час вступу до колгоспу, посади, наявність інвалідності та пенсійного забезпечення всіх членів родини; 3) особові листки з обліку кадрів та автобіографії, які разом з особовою справою працівника нині перебувають або в архівах установ, або в їх фондах в обласних та міських архівах; 4) особові справи учнів шкіл та студентів вищих навчальних закладів, що зберігаються у фондах освітніх установ в українських архівах. Насамкінець В. В. Томозов наголосив, що виявлення та відбір необхідних документів, а потім їх критичне опрацювання є запорукою наукового успіху.

Кандидат історичних наук, завідувач відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ **Олег Миколайович Яценко** підготував доповідь «„Джерела української біографістики”, випуск 5: трансформація контенту бібліографічного покажчика». Науковець подав порівняльну характеристику особливостей змісту і структури всіх випусків вказаної серії, включно з тим, що нині готується до друку, та показав динаміку їх контенту: простий алфавітний перелік біографічних джерел у першому випуску трансформувалася в останніх покажчиках в тематично структуровані системи з потужним допоміжним апаратом та інтерактивними посиланнями на електронні версії біографічних видань у мережі Інтернет, націлені на задоволення потреб дослідників. О. М. Яценко зупинився на ще одній функції серії покажчиків — забезпечення джерелами біографічної інформації бази даних «Джерела української біографістики», складової частини електронного ресурсу «Український національний біографічний архів».

Олексій Леонідович Вернік, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ, у доповіді «*Біографічний метод у психологічному дослідженні: минуле і сьогодення*» розкрив суттєві моменти в становленні біографічного методу в психології; основну увагу приділив проблемам, які у вітчизняному науковому просторі висвітлюються недостатньо: спробам виокремлення на основі вибірки біографій універсальних структурних компонентів особистості, дослідженням формальної і змістової специфіки автобіографії у порівнянні зі щоденниками і листами; зупинився на трьох базових напрямках у психобіографічних дослідженнях, що ґрунтуються на ідеях Ф. Знанецького, В. Томаса, Г. Міда й інших: біографічний інтерпретаційний метод, біографічний нарративний аналіз, усна історія. Кожен із напрямів має як переваги, так і недоліки, відповідає конкретній сфері психологічного

знання, насамперед персонології, когнітивній психології, соціальній психології, історії психології тощо.

У доповіді кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ **Олени Валентинівни Бугасвої** «*Біографія митця в українській гуманітаристиці: сучасні музично-біографічні парадигми*» зосереджено увагу на висвітленні новітніх форм презентації/репрезентації біографій і персонологічних моделей образів/персонажів музичних діячів в об'єктиві аксіологічних концептів гуманітарної культури сучасної України; акцентовано на комунікативних можливостях музичної біографіки та її винятковому соціокультурному значенні для нашої доби; визначено критерії професіоналізму біографа, який виконує роль своєрідного комунікатора між митцем і публікою; окреслено основні напрями, тенденції української музичної біографіки та названо імена дослідників (істориків, музикознавців, психологів, педагогів), які працюють у цій царині; зазначено, що сучасна музично-біографічна галузь, перебуваючи в руслі нових духовних практик ХХІ ст., обумовлених антропоцентричним моделюванням дійсності, досліджує постать митця в діалозі з тим часопростором, до якого він належить, — так, засобами «людяного» біографічного письма, відбувається необхідне перечитування окремих історичних явищ, знань, поглядів на історію української національної культури і роль музичних діячів у ній.

Доповідь «*Інформаційна цінність особового архівного фонду як біографічного джерела*» кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ **Вікторії Василівни Патик** присвячена дослідженню інформаційного потенціалу особових архівних фондів: зазначено, що до їх складу входять документи та матеріали біографічного характеру, які розкривають наукову, культурну, державну, громадську діяльність особи та відображають її життєвий шлях, а також в них містяться епістолярні джерела, наукові й творчі матеріали тощо; на прикладах доведено, що особовий архівний фонд як комплекс документів і матеріалів про певну особу — незамінне та важливе джерело біографічних досліджень.

Ігор Іванович Стамбол, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, доцент кафедри бібліотекознавства та інформології Інституту журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка, у доповіді «*Особливості біобібліографічного пошуку в провідних польських та чеських бібліотеках*» зазначив, що процес пошуку біобібліографії в закордонних бібліотеках, незважаючи на технологічні досягнення сучасних процесів автоматизації та цифровізації, є

досить складним, зокрема, тому, що кожна національна бібліотечна система побудована на власних платформах, які мають низку унікальних особливостей; що в останні десятиліття польська й чеська бібліотечні системи створюють електронні повнотекстові бази даних, котрі наповнюються як ретроспективно, так і поточно. Доповідач детально зупинився на принципах організації кількох бібліографічних онлайн-ресурсів Польщі та Чехії.

Молодший науковий співробітник відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ **Наталія Павлівна Філіппова** в доповіді *«Сертифікаційні вимоги до електронних сховищ біобібліографічних відомостей»* розкрила питання про сертифікування репозитаріїв даних у контексті формування електронного сховища персональних бібліографічних покажчиків у складі «Українського національного біографічного архіву». Н. П. Філіппова описала базові вимоги до надійних репозитаріїв даних CoreTrustSeal 2020–2022, зазначивши, що вони становлять три групи основних характеристик: до організаційної інфраструктури, до управління цифровими об'єктами та технологічні характеристики; наголосила, що забезпечення відповідності зазначеним вимогам дасть змогу репозитарію біобібліографічних відомостей отримати сертифікат надійності сховищ даних CoreTrustSeal і засвідчить достатній рівень контролю за автентичністю, надійністю, доступністю цифрового матеріалу та можливістю його сталого використання.

У доповіді **Юлії Вікторівни Вернік**, наукового співробітника відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ, *«Світовий досвід представлення інформаційних біографічних систем у глобальній мережі»* на підставі аналізу публікацій зарубіжних дослідників схарактеризовано особливості функціонування світових біографічних онлайн-словників, виокремлено та систематизовано основні проблеми розбудови сучасних інформаційних біографічних онлайн-систем, запропоновано теоретичну модель їх типології. На думку Ю. В. Вернік, розглянуті в дослідженнях проблеми можна зарахувати, по-перше, до технологічних або змістових і, по-друге, до специфічно-локальних (тобто притаманних лише конкретним біографічним системам) або інтегративно-загальних (притаманних переважній більшості систем). Отже, дослідниця виділила чотири типи проблем розбудови цифрових біографічних систем: «технологічно-глобальні», «технологічно-локальні», «змістово-локальні» та «змістово-глобальні» — та зробила висновок, що вивчення досвіду надає можливості для розвитку «Українського національного біографічного архіву» й інтеграції його в світову біографічну спільноту.

Олексій Олексійович Босенко, молодший науковий співробітник відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ, підготував повідомлення *«Іконографія: особливості інтернет-пошуку та проблеми ідентифікації зображень осіб, причетних до української культури, історії, науки»*. Зокрема, дослідник зазначив, що важливою складовою частиною «Українського національного біографічного архіву» є розділ «Українська іконографія», до якого ввійшли зображення представників різних сфер діяльності, та запропонував алгоритм для результативного пошуку іконографічних матеріалів в мережі Інтернет, ідентифікації знайдених зображень осіб і ретельної перевірки їх достовірності.

Молодший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ **Тетяна Володимирівна Котлярова** дослідила *«Соціальні маркери в біографічних публікаціях сучасної вітчизняної наукової періодики»*. На основі біографічних матеріалів кількох періодичних видань НАН України доповідачка визначила та класифікувала соціальні маркери, які розглянула як показники професійного становлення вчених, значимості для соціуму їх наукової і суспільної діяльності, зокрема виділила дві найширші групи маркерів: суто соціальні та специфічні соціальні, які можна застосовувати лише щодо представників наукового співтовариства, а також зробила висновок, що визначення соціальних маркерів дає змогу з'ясувати суспільні пріоритети, які превалюють у науковому співтоваристві в певний період.

Висловлюємо подяку всім учасникам XVI Біографічних читань, які долучилися до заходу, попри несприятливі обставини нашого сьогодні, та запрошуємо до подальших зустрічей на наших наукових форумах!

*Тетяна Володимирівна КОТЛЯРОВА,
молодший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-6310-8778>
Tetiana KOTLIAROVA,
Junior Research Associate,
Institute of Biographical Research, VNLU
(Kyiv, Ukraine)*

Стаття надійшла 07.11.2020 р.